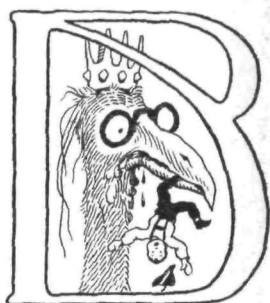

ANDREJ RAPÈ:

Umr! je.

I.

og bodi milostljiv njegovi duši!“

Tako je vzdihnila stara kokošarica Urša, prišedši iz Breznikove hiše, kjer je pobirala jajca in kupovala kokoši.

„Saj sem vedela, da ne bo dobrega konca! Kako je pa tudi pil! E, to že ni, pa ni!“

V zvoniku se je oglasil zvon. Mrliču je zvonilo.

„Kdo pa je umrl, Urša?“ je vprašala mlada gospodinja, stoječa ob cesti na hišnem pragu.

„Mari nisem že večkrat pravila njemu samemu? Boš videl, Lojze, sem rekla, umrl boš! Tvoje žganje te bo sežgalo! No, in res ga je, Breznikovega Lojzeta. — Imaš kaj kokošic, piškov, jajec, Marička? Vse pokupim danes! — I, saj pravim, ta Lojze!“

In dobila je nekaj jajec stara Urša in hitela je dalje po vasi in klepetala dalje po vasi.

„Saj ti povem, Neža! Tako so pa ceno jajčka sedaj, da ne morem drugače! Po pet jajčk za deset krajcarjev! Pa v svojo škodo ti jih plačam.“

„Urša, Urša! Ti jih pa prodajaš po tri ...“

„Beži, beži! Kdo ti je to natvezel? V lastno škodo, veš, v lastno, verjemi!“

„Ali že veš? Breznikov je umrl ...“

„Eeee! ... Nisem še vedela! Zvonilo je pač prej mrliču; pa k nam se ne zve tako hitro, koga je Bog vzel k sebi.“

„K sebi? I, seveda — k sebi! Stran ga je pahn!l, daleč stran: v vice ga je pahn!l, če še ne v pekel, tega pijanca,“ se je jezila Urša. „Saj veš, kako je pil!“

„Urša, saj tudi ti rada časih v kozarec pogledaš,“ se oglasi gospodar in stopi iz hiše.

„Kajpada!“

„Če ga vsak dan pomalo, zato ni nič hudega. Malo borovničevčka mi tako noge omaje. Ali ga imaš kozarček, Neža?“

„Pa je to res, da je Lojze umrl? Menda kar tjavendan klepečeš.“

„Res, res! Žganje se je vnelo v njem. Na te-le oči sem ga videla! Prav čisto mrtev je bil! Oh, strašno ga je bilo videti! Vse je gorelo iz njega. Usta so se mu penila. Oči so mu bile krvave, ustna posinela. In kako je zobe skupaj tiščal! Kar polomiti jih je hotel. No, zdaj je pa omagal in umrl.“

Tako in enako je klepetala Urša tukajintam, od vasi do vasi. In kmalu je ni bilo hiše, da ne bi bila znala, kaj je z Breznikovim Lojzetom. Nekateri so ga glasno pomilovali, drugi so molčali in si mislili svoje ...

II.

Pri Breznikovih so imeli toliko posestva, da se poseje s tridesetimi merniki.

Lojze je bil najmlajši sin. Bil je že izmlada čuden otrok. Slaboumen je bil in božjasten. Rastel je, in z njim je rasla bolezen in slaboumnost.

Navadil pa se je bil zgodaj, prezgodaj strupenega žganja. Po cele dneve se je klatil vinjen. Pa je spet prišel domov in je jokal.

Materi se je v srce smilil, in zagovarjala ga je nešteto krat pri očetu, ki se je nad njim hudoval.

„Dela naj, dela! Čemu pa je pri hiši? Da bi le za kako delo prijel!“ se je jezil oče.

„Saj vidiš, da ni pri pravi pameti,“ ga je zagovarjala mati.

„Žganja naj ne pije, pa bo gotovo pametneji! Niti vinarja mu ne dam več; a tudi ti mu ne dajaj potuhe!“

Oče je trdil prav. Strupeno žganje je slabilo Lojzetovo pamet. Večkrat je prišel domov prepit, da se je ves opotekal. In tedaj — seveda — je ne-spametne govoril. Malo pa je bil tudi navihan.

Danes pa so ga prinesli domov. Ves je bil trd in nič ni dihal. Sem-rajčev Janez, mrtvaški ogleda, je v svoji bistri glavi uganil, da je Lojze mrtev.

In njemu so verjeli. Saj Lojze ni dihal, pa tudi ves trd je bil.

Naznanili so cerkovniku, in ta je potegnil za vse tri, pa je zvonil in zvonil — mrliču. Pa Lojzetu je skoraj odleglo ...

III.

Večerilo se je. Cerkovnik je že odzvonil mrliču. Zvonil je „Ave Marijo“.

Pri Breznikovih pa se je tedaj predramil nesvestni Lojze. — Čudno je gledal okrog sebe. V glavi mu je bilo strahovito prazno, v srcu pa nedopovedljivo grozno. Ves je trepetal.

„Kaj sem videl?“ Pomel si je oči. „Saj sem umrl! Nisem li prav videl? Tam od neba je pridrdral žareč voz ... Hu, kako čudno grozen je bil! Ogenj ga je oblizaval. V njem pa so se pačili čudni obrazi. Prihajal je bliže in bliže. Žgal me je že v obraz. Prišel je do mene ... Ha, in iztegnilo se je četvero rok po meni, rok, vročih kot žerjavica ... In potegnile so me v voz, in peljali smo se kvišku, gorindol ... In čutil sem grozne bolečine. Vedno huje in huje je peklo. Prišli smo vrh neba ... Oh, ali moram pred Tebe, moj Bog? ...“

„Kdo si?“ me odgovori osivel vratar. „Zate ni prostora tukaj!“

„Milost, usmiljenje!“ je zaplakala moja duša. „Od Boga sem in k Bogu bi rada. Pa zaprta sem bila v zanikrni ječi telesa. Hrepenela sem k Tebi, moj Stvarnik! Vzemi me k sebi!“

In plakala je duša in ječala!

Kot morilcu mi je bilo, ko ga peljejo na morišče ...

Pa začelo se je daniti. Srce je jelo utripati polagoma, polagoma ... Kri je jela krožiti in greti po žilah. Ah, živim! Nisem še umrl! Živim! ...“

Umolknil je in posluškal ...

„Ave Marija!“

In sklonil se je na postelji, se ozrl zaupno v podobo Matere božje in molil iskreno, kot že dolgo, dolgo ne.

Vrata so se odprla . . .

Mati je vstopila v sobo in z njo Urša.

Krik se je izvil obema iz grla . . . Kot kamenita kipa sta obstali.

„Mati, sina vam je Bog poslal nazaj! Umrli sem in bil sem tam nekje daleč, daleč. Pred vrati nebeškimi je bila duša. K sodbi bi bila morala. Pa plakala je in prosila Boga usmiljenja . . . In prebudil sem se. Poslal me je Bog nazaj na zemljo . . .“

Pametno je govoril Lojze, kot še nikdar prej.

Zdravnik, ki je slučajno prišel v vas, je pojasnil navidezno smrt. „Lojzeta je prijel srčni krč — odtod navidezna smrt, ki se pač le redkokdaj pojavi,“ jim je pravil. Izrekel je upanje, da Lojze ozdravi na duhu in telesu.

Urši pa so zastala odprta usta. Klepetala od takrat ni mnogo več in tudi pijače se je bolj branila.

In Lojze?

Oslabljeni um se mu je počasi jasn timer. Prijazno pa ni pogledal več nikogar, kdor mu je ponujal žgano pijačo.

Molitev.

Oj, božji grob, ti tih, miran!
Ni ene lučce tu ne zrem
ob tebi več goreče:
ugasnil jih je zimski dan.
In jaz prišel sem k tebi sem
iz množice hrumeče:
ah, tudi meni tisoč jih
ugasnil je njen mrzli dih,
pa ne le, ne samo za zdaj,
za vedno, ah, za vekomaj? . . .

In tja ob brzozavni drog
naslonil trudno sem glavó.
Le zvezde dol z nebes me zró,
le one in pa Bog;

in ni je duše, ki v posmeh
bi moja ji bolest bilá
in ni je duše, ki v grohot
ji bil moj plač in jok . . .

„Gospod, Gospod!
Vem, da neskončen moj je greh,
da vreden sem ljudem v posmeh,
da sem zaslužil vso to bol,
da sem zaslužil to gorje,
pa Ti si še usmiljen bolj,
Gospod!

O, daj, Gospod, mi, daj, o daj,
da živel z njimi, ki sem ljubil
v življenju jih in jih izgubil,
da živel z njimi bi še kdaj!“

Cvetko Gorjančev

